

حج در جمهوری عربی مصر

تهیه و تنظیم: معاونت بین الملل بخته

مقدمه:

حج نزد مصری‌ها همانند بسیاری از مردم مسلمان سرتاسر جهان، از اهمیت ویژه و جایگاه والایی برخوردار است و میزان تقاضا برای تشریف به حج در مصر، همانند کشورهای پرمقتضی؛ مانند ایران، ترکیه، اندونزی، پاکستان، مالزی، عراق، الجزایر و غیره بسیار بالاست، به طوری که متولیان حج آن کشور همیشه خواهان افزایش سهمیه حج مصر هستند. کشور مصر در طول تاریخ بعد از اسلام، به دلیل نزدیکی جغرافیایی به حجاز و قرار گرفتن دو کشور در دو طرف کرانه‌های دریای سرخ، نقش قابل توجهی در وقایع و جریانات حجاز و عربستان ایفا کرده است. البته عکس این مطلب نیز صدق می‌کند. در دوران عثمانی و هنگام سلطه اسمی (ظاهری) حکام مالیک مصر بر سرزمین حجاز، حاکمان مصر توجه و عنایت خاصی به حج داشته‌اند که اعزام محمل مصری و ارسال صره هدایای مصر به حجاز در موسم حج، از نمونه‌های بارز و عینی این توجه به شمار می‌رود. از دلایل بالا بودن میزان تقاضا برای

تشریف به حج در مصر علاوه بر گرایش مذهبی مردم آن کشور که عامل اساسی است، به میزان بالایی، به زیادی جمعیت آن کشور و نزدیکی به منطقه حجاز و برخورداری از مرزهای مشترک آبی قابل کشتیرانی (دریای سرخ) که نقش مهمی در کاهش هزینه‌های سفر بازی می‌کند نیز بستگی دارد.

هرچند که به دلیل بی‌توجهی دولتمردان مصری در دوران معاصر به موضوع حج، به خصوص در دوران حکومت سادات و مبارک، ساماندهی حج مصری‌ها ایده آل و در حد مطلوب نبود، لیکن به دلیل غنای فرهنگی مردم مصر و تجربه غنی و دیرینه بخش خصوصی آن کشور، به ویژه در زمینه ساماندهی تورهای گردشگری (ناشی از توریستی بودن آن کشور) ساماندهی حج مصر در سطحی بالاتر از بسیاری از کشورهای اسلامی قرار دارد و قابل مطالعه، بررسی و بهره برداری می‌باشد.

سهمیۀ حج مصر، همانند دیگر کشورهای اسلامی، بر اساس یک در هزارم جمعیت مسلمان آن کشور محاسبه و تعیین می‌گردد ولی در دوران رژیم مبارک و به دلیل روابط حسنه‌ای که با دولت سعودی داشت، هر ساله سهمیه اضافی به میزان ۵۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ نفر دریافت می‌کرد. سهمیۀ حج مصر به سه دسته به شرح زیر تقسیم می‌گردد:

* حج قرعه

* حج سیاحی (شرکت‌ها)

* حج تضامنی (جمعیت‌ها، انجمن‌ها و تشکل‌های مردمی)

اکنون به بررسی شرایط ثبت نام و اعزام حجاج دسته‌های سه‌گانه حج مصر و چگونگی ساماندهی و خدمات رسانی به آن‌ها می‌پردازیم:

الف: حج قرعه

بخش عمده سهمیۀ حج مصر به حج قرعه که در واقع حج دولتی است، اختصاص دارد. مسئول و متولی ساماندهی این حج، وزارت کشور مصر (معاونت امور مالی و اداری) است. دولت مصر جز هزینه‌های ثبت نام و سفر حج، پولی از متقاضیان تشریف دریافت نمی‌کند و سودی یا کارمزدی بابت ساماندهی اعزام حجاج در نظر نمی‌گیرد. دولت مصر ادعا دارد که نه فقط از محل اعزام حجاج درآمدی کسب نمی‌کند بلکه هزینه‌های اداری ساماندهی حج و اعزام اعضای بعثت رسمی مصر را از

بودجه خود می‌پردازد. البته مطبوعات مخالف دولت مصر همیشه اعتراض دارند که وزارت کشور مصر هزینه اعزام اعضای بعثه رسمی مصر را بر هزینه تمام شده حجاج قرعه تحمیل می‌کند. لازم به یاد آوری است که اعضای بعثه رسمی مصر معمولاً از میان افسران امنیتی و اطلاعاتی و کارمندان وزارت کشور مصر انتخاب می‌شوند و مسئولان بعثه گاهی همسران خود را با هزینه حجاج قرعه همراه می‌برند که مورد اعتراض مخالفان و مطبوعات مصر قرار گرفته است. درصد سهمیه حجاج قرعه، از کل سهمیه حجاج آن کشور هر ساله بر اساس سیاست‌های حکومت وقت و شرایط حاکم بر آن کشور تعیین و به روش قرعه‌کشی متمرکز و سهمیه‌بندی استانی، توزیع می‌شود. سهمیه هر استان را میزان تقاضاهای ثبت شده آن استان برای تشریف به حج تعیین می‌کند. در سالیان گذشته، سهمیه حج قرعه تا ۶۵٪ سهمیه کل حج مصر را تشکیل می‌داد ولیکن در چند سال اخیر به دلیل اعمال فشار وزیر گردشگری مصر که از نزدیکان مبارک و ذینفع در توزیع سهمیه‌ها بود، این میزان به نفع حج سیاحی کاهش یافت. (با سقوط رژیم مبارک، وزیر گردشگری مصر به اتهام سوء استفاده از سهمیه حج سیاحی و توزیع ناعادلانه آن بین شرکت‌های مرتبط مورد محاکمه قرار گرفت و محکوم شد). پس از کودتای نظامی مصر و با نظر وزارت کشور مصر، سهمیه حجاج قرعه تا ۵۰٪ سهمیه کل حجاج مصر کاهش و از ۳۷۰۰۰ نفر (با احتساب کاهش ۲۰٪ سهمیه حجاج کشورها) به ۳۰۰۰۰ نفر تنزل یافت.

معادل ۱۰٪ سهمیه حجاج قرعه، جهت اعزام خارج از نوبت افراد مسن (۷۰ سال به بالا) و همراهانشان اختصاص می‌یابد، البته در موسم حج سال ۱۳۹۲ (۱۴۳۴) سقف اولویت سنی ۷۵ سال به بالا تعیین شد. جهت رعایت عدالت در واگذاری سهمیه اولویت سنی، توزیع آن در سطح کشور و بر اساس سهمیه استانی صورت می‌گیرد. متقاضیان استفاده از اولویت سنی باید نخست در قرعه‌کشی سنی شرکت کنند و اگر در آن برنده نشوند، در قرعه‌کشی عمومی سرتاسری شرکت کنند تا شانس اعزام آن‌ها افزایش یابد.

۴۰۰ فقره روادید از سهمیه کل حج مصر به اعزام مسئولان بلند پایه و مقامات ارشد اداری و نظامی اختصاص دارد که به سهمیه حاکمیت معروف است.

شروط ثبت نام متقاضیان حج قرعه:

* تبعه مصر باشد.

* متقاضیان تشریف به حج در این نوع از حج، باید واجد شرایط زیر باشند:

- ♦ متقاضیان ذکور حد اقل ۲۵ سال سن داشته باشند و در غیر این صورت باید به همراه یکی از والدین ۷۰ ساله خود به عنوان همراه خود ثبت نام کنند.
- ♦ متقاضیان اناث در گروه سنی زیر ۴۵ سال، باید همراه یکی از محارم خود ثبت نام کنند. این شرط سنی بر مبنای سن متقاضی مندرج در گذرنامه اش هنگام تحویل آن به سفارت یا کنسولگری عربستان در مصر محاسبه می شود.
- ♦ افراد گروه سنی ۷۵ سال به بالا و افراد مبتلا به بیماری های مزمن؛ مانند بیماری های قلبی، کلیوی، کبدی، تنفسی، سرطانی و غیره و همچنین افراد دارای نیازمندی های خاص؛ مانند معلولان و نابینایان باید همراه یکی از بستگان خود تا درجه ۴ ثبت نام کنند. همراهان اینگونه متقاضیان باید ضمن برخورداری از سلامت جسمانی و شرایط سنی مناسب، تعهد کتبی بدهند که ظرف ۵ سال گذشته به حج مشرف نشده اند. متقاضی اصلی همچنین باید تعهد کتبی بدهد که از نظر پزشکی می تواند دشواری ها و سختی های سفر حج را تحمل و مناسک خود را بجا آورد و برنامه مصوب سفر حجاج قرعه را رعایت نماید و آنرا با مسئولیت خود می پذیرد.
- ♦ اعزام کودکان فقط در معیت یکی از والدین و با گذرنامه مستقل امکان پذیر است.
- ♦ متقاضیان حج قرعه فقط یکبار در طول حیات خود می توانند از این طریق مشرف شوند.

مراحل ثبت نام حج قرعه

- ♦ متقاضی حج قرعه، باید در مهلت مقرر که معمولاً از اول ماه رجب آغاز و به مدت ۱۷ روز پایان می یابد، به کلاتری یا مرکز پلیس محل سکونت خود مراجعه و فرم شماره (ش - ۱ - الف) به مبلغ یک جنیه (پوند) مصری تهیه و پر کند و پس از ابطال تمبر پلیس به ارزش یک جنیه مصری، ثبت نام کند. لازم به یاد آوری است که متقاضیان ثبت نام باید در ساعات اداری مراکز پلیس مراجعه کنند و این مدت در روز آخر ثبت نام تا ساعت ۱۷ تمدید می گردد.
- ♦ فرم فوق الذکر باید اصلی باشد؛ زیرا فرم های پرتیتی یا تصویری و یا کپی پذیرفته نمی شود.
- ♦ متقاضی باید رونوشت و اصل گذرنامه یا کارت ملی خود را جهت تطبیق مندرجات فرم مزبور ارائه کند.
- ♦ مدارک دال بر نسبت خویشاوندی با همراهان و یا با محارم را ارائه کند و کپی این مدارک را ضمیمه فرم سازد.
- ♦ پس از پر کردن فرم مربوط، اطلاعات مندرج در آن، با مشخصات مندرج در کارت ملی یا

گذرنامه تطبیق داده می‌شود.

♦ در مرحله ثبت نام، هیچگونه عکس یا مدرک شناسایی یا مسافرتی به مرکز محل ثبت نام تقدیم نمی‌شود مگر جهت تطبیق که به متقاضی عودت داده خواهد شد. در ضمن هیچگونه مبلغی جز هزینه تهیه فرم ش ۱-الف و ابطال تمبر پلیس به ارزش یک جتیه (پوند) مصری دریافت نمی‌شود.

♦ متقاضی باید از ثبت نام‌های متعدد در مراکز مختلف پلیس خودداری کند که در صورت تخلف، ثبت نام‌های او ابطال می‌گردد.

♦ در فرم مربوط، علاوه بر درج مشخصات فردی، شناسنامه‌ای و گذرنامه‌ای از قبیل نام، نام خانوادگی، نام پدر، نام جد (نام‌های چهارگانه)، تاریخ و محل تولد، شغل و محل اقامت خود، باید اطلاعات زیر را در مربع‌های مربوط درج نماید:

♦ مشخصات همراه در صورت نیاز به داشتن همراه.

♦ مشخصات محرم در صورت لزوم سفر، همراه محرم.

♦ مشخصات کودکان در صورت تمایل، همراه بردن کودکان.

♦ امضای تعهد کتبی مبنی بر نداشتن سابقه تشرّف قبلی از طریق حج قرعه و گذشت ۵ سال از تشرّف به حج سیاحی یا تضامنی.

♦ نوع وسیله نقلیه مورد نظر (هوایما یا کشتی) را برای تشرّف به حج مشخص کند و در صورت انتخاب کشتی، باید درجه آن (یک، دو و یا بولمان) را تعیین کند. و در ذیل آن تعهد دهد که به هیچ وجه درخواست تغییر آن را ندهد.

♦ شهروندان مصری مقیم خارج و یا شهروندان داخلی فاقد دسترسی به مراکز پلیس، می‌توانند با مراجعه به سایت اینترنتی وزارت کشور مصر به آدرس WWW.MOIEGYPT.GOV.EG و پرداخت مبلغ ۱۰ جتیه مصری از طریق کارت اعتباری در مهلت مقرر جهت ثبت نام اقدام کنند.

در پایان مهلت مقرر، مراسم قرعه کشی توسط وزارت کشور انجام و اسامی برندگان اعلام می‌شود.

♦ برندگان باید بلافاصله و در مهلت تعیین شده از سوی وزارت کشور (معاونت اداری - مالی) نسبت به پرداخت هزینه سفر حج خود اقدام نمایند. این مبلغ بر اساس نوع خدمات درخواستی متقاضی و محاسبات وزارت کشور مبتنی بر برآورد هزینه‌ها، تعیین می‌گردد. عدم پرداخت به موقع مبلغ اعلام شده، به عنوان انصراف از تشرّف تلقی می‌گردد.

♦ برندگان مشمول باید وضعیت خدمت سربازی خود را مشخص و مدرک انجام خدمت سربازی را

ارائه کنند و چنانچه در حال خدمت بودند موافقت کتبی یگان محل خدمت خود را بگیرند.

♦ کارمندان دولت که مسافرت آن‌ها باید با موافقت کتبی ادارات متبوع صورت گیرد، باید موافقت-
نامه مزبور را ارائه کنند.

♦ گذرنامه خود را به همراه ۶ قطعه عکس ۴×۶ تحویل دهند. زمینه پشت عکس‌ها باید سفید باشد و عکس از نزدیک گرفته شود؛ به طوری که تصویر سر متقاضی حداقل ۷۰٪ مساحت عکس را به خود اختصاص دهد.

♦ سپردن تعهد کتبی مبنی بر رعایت مقررات هواپیمایی کشوری مصر در زمینه حمل بار مسافر.

♦ سپردن تعهد کتبی مبنی بر رعایت مقررات دفاع المذنی و وزارت کشور عربستان در هتل‌ها و مسیرهای بین شهری، درون شهری و مشاعر مقدس.

♦ سپردن تعهد کتبی مبنی بر رعایت مقررات، شرایط و استانداردهای سفر حج.

♦ ارائه گواهینامه انجام مایه کوبی‌های درخواستی دولت عربستان، مانند واکسن مننژیت و... .

سahاندهی و اعزام حجاج قرعه.

حجاج قرعه در گروه‌های کوچک سازماندهی و اعزام می‌شوند و هر گروه را سه نفر (سرپرست اداری - مدیر گروه - پزشک و روحانی) همراهی می‌کنند. همراهان هر گروه بر اساس مصوبات و بخشنامه‌های وزارت کشور، وزارت بهداشت و نهادهای مذهبی رسمی مصر به برگزاری جلسات آموزشی، آگاه‌سازی و توجیهی در زمینه‌های مناسب، احکام شرعی و بهداشت و امور پزشکی و رفتارهای شخصی برای حجاج خود برگزار می‌کنند و به هر زائر یک عدد دستبند حاوی مشخصات زائر، اطلاعات ضروری پزشکی مانند گروه خونی و بیماری مزمن او و نام مؤسسه مطوفین و مکتب خدمات میدانی متبوع، در اختیارش قرار می‌گیرد. وزارت کشور مصر برای حجاج قرعه کارت شناسایی فردی صادر می‌کند که علاوه بر مشخصات فردی زائر، اطلاعات گذرنامه‌ای، مشخصات پزشکی، نام مؤسسه مطوفین و مکتب خدمات میدانی متبوع، آدرس مسکن زائر در مکه مکرمه و مدینه منوره و شماره تلفن‌های ضروری بعثه در آن درج شده است. تعدادی جزوه آموزشی - مذهبی، توصیه‌های بهداشتی و پزشکی و رهنمودهای مربوط به رعایت قوانین و مقررات عربستان، برنامه توجیهی و جدول زمان‌بندی سفر و انجام مناسب حج نیز در اختیار حجاج قرعه قرار می‌گیرد. حجاج باید کلیه اطلاعات ضروری و نیازهای خدماتی و پزشکی خاص خود را مانند نیاز به ویلچر یا شست و شوی کلیه‌ها و یا مشکلات تنفسی و کنترل مداوم فشارخون کتیباً به بعثه حجاج قرعه اعلام نماید

تا بعثه خدمات مورد نیاز را از طریق بیمارستان‌های طرف قرار داد در عربستان تقدیم کند. لازم به یادآوری است که بعثه رسمی حج مصر، قبل از موسم حج نسبت به انعقاد قرار داد خدمات پزشکی با مراکز درمانی و بیمارستان‌های سعودی در شهرهای مکه مکرمه، مدینه منوره و جده مبادرت می‌کند تا در موسم حج از خدمات آن‌ها بهره‌مند شود.

مأموران همراه حجاج، پیش از عزیمت به دیار مقدس، در کلاس‌های آموزشی و توجیهی که از سوی وزارت کشور برگزار می‌گردد، شرکت می‌کنند.

اما در عربستان چندین گروه کوچک با هم کاروان بزرگتری را بر اساس ظرفیت مسکن مربوط تشکیل می‌دهند و به آن «کاروان مسکن» گفته می‌شود؛ به عبارت دیگر، ظرفیت هر کاروان براساس ظرفیت مسکن آن محاسبه می‌شود. مدیریت هر ساختمان و گروه‌های ساکن در آن، برعهده یکی از افسران وزارت کشور یا پلیس مصر گذاشته می‌شود و یکی از درجه داران پلیس دستیاری او را برعهده می‌گیرد. آن‌ها در اتاقی اسکان می‌یابند که به دو قسمت (محل کار و محل سکونت) تقسیم شده است و پرده یا پارتیشن، این دو قسمت را از هم جدا می‌کند و آن به یک دستگاه فکس یا رایانه جهت انجام امور اداری حجاج مجهز می‌شود. افسر یاد شده که معمولاً سروان به بالا است، مسؤلیت ساماندهی استقبال، بدرقه، حمل و نقل بین شهری و اعزام به مشاعر مقدس حجاج گروه‌های تحت پوشش را برعهده دارد و چنانچه تغذیه جزو تعهدات گروه باشد، نسبت به انعقاد قرارداد با نزدیک‌ترین رستوران یا متعهد تغذیه براساس مصوبات، استانداردها و سقف قیمت مصوب وزارت کشور مصراقدام می‌کند. نامبرده پیوسته با بعثه حجاج قرعه در ارتباط است و آخرین آمار و اطلاعات مربوط به حجاج خود را با آن‌ها مبادله می‌کند.

تاریخ اعزام حجاج قرعه طبق جداول پروازی و جداول حرکت کشتی‌ها تعیین می‌گردد و اعزام حجاج هوایی سه روز دیرتر از حجاج دریایی آغاز می‌شود. اعزام حجاج هوایی ۱۴ روز و حجاج دریایی ۱۰ روز طول می‌کشید. اما مرحله برگشت (هوایی و دریایی) ۱۴ روز است. البته در سال‌های اخیر مدت پروازهای رفت و برگشت یک هفته طولانی‌تر شده است.

از ۷ سال پیش تا کنون، حمل و نقل هوایی حجاج مصری به صورت مسیر یک طرفه انجام می‌گیرد و نیمی از آن‌ها از طریق فرودگاه مدینه و نیم دیگر از طریق فرودگاه جده وارد عربستان می‌شوند. آنهایی که از یکی از این دو فرودگاه وارد شده‌اند، در مرحله برگشت، از فرودگاه دیگر خارج می‌شوند.

حجاج دریایی مصر، بیشتر از بندر معروف پورت سعید واقع در کرانه دریای سرخ اعزام و از بنادر

اسلامی جده، ضباء و رابغ وارد عربستان می‌شوند.

ب: حج سیاحی (شرکت‌ها)

حدود ۲۰٪ تا ۳۵٪ سهمیه حجاج مصر به حج سیاحی (شرکت‌ها) اختصاص دارد و مسؤلیت توزیع این سهمیه به وزارت گردشگری مصر سپرده شده تا طبق ضوابط مصوب خود بین شرکت‌ها و آژانس‌های گردشگری توزیع نماید. این وزارتخانه با تشکیل اتاق (ستاد) عملیات حج، کلیه امور و مسائل مربوط به حج سیاحی را از آن طریق پیگیری و مدیریت می‌کند و به توزیع سهمیه بین شرکت‌های گردشگری و دفاتر خدمات مسافرتی طبق ضوابط، مصوب خود و براساس گروه بندی قیمتی، با هماهنگی کمیته گردشگری مذهبی وابسته به اتاق شرکت‌های گردشگری می‌پرداخت.

حد اکثر سهمیه‌ای که در اختیار شرکت‌ها و دفاتر مسافرتی قرار می‌گیرد، ۹۰ نفر می‌باشد. در سالیان قبل شرکت‌ها و دفاتر با هم ائتلاف و سهمیه حج خود را با هم جمع و بسید خدمات خود را در یکدیگر ادغام می‌کردند و گروه بزرگی را به وجود می‌آوردند تا هزینه‌ها را کاهش دهند ولی این اقدام در عمل باعث احتکار سهمیه روادید حج و فروش آن شد و قیمت‌ها به ضرر متقاضیان تشریف به حج افزایش یافت. لذا وزارت گردشگری مصر ناگزیر شد جهت جلوگیری از هرگونه سوء استفاده از سهمیه شرکت‌ها و حفظ حقوق حجاج وارد عمل شود و از سال ۱۳۸۸ هرگونه ائتلاف یا ادغام شرکت‌ها با یکدیگر را ممنوع اعلام کند و فقط به آن‌ها اجازه داد که در رابطه با تأمین مسکن حجاج و انعقاد قراردادهای اجاره با یکدیگر همکاری و ائتلاف داشته باشند و شرکت‌ها را موظف ساخت مسؤلیت اجرای پکیج خدمات مورد توافق با حجاج را مستقیماً برعهده گیرند و در پیشگاه آن وزارت پاسخگو باشند. در گذشته شرکت‌ها به طور مستقیم مبادرت به ثبت نام از متقاضیان تشریف به حج در قالب سهمیه خود می‌پرداختند ولیکن در سال ۱۳۹۱/۱۴۳۳ به دلیل افزایش میزان تقاضا برای تشریف به حج سیاحی و جهت جلوگیری از هرگونه سوء استفاده شرکت‌ها از سهمیه حج دریافتی، ثبت نام متقاضیان حج سیاحی فقط از طریق اتاق عملیات حج وزارت گردشگری مصر امکان پذیر گشته و با قرعه کشی بین متقاضیان حج سیاحی، از برندگان دعوت به عمل می‌آید، برای انتخاب پکیج خدماتی یکی از شرکت‌های گردشگری دارای سهمیه حج به شرکت مورد نظر مراجعه و هزینه سفر را پرداخت و مدارک مورد نیاز را تقدیم نمایند، تا نسبت به ثبت نام از آن‌ها اقدام شود. شرکت‌ها نیز پس از دریافت سهمیه مورد نظر باید بلافاصله مدارک خود را به وزارت گردشگری مصر ارائه کنند و نماینده خود را برای اجاره مسکن حجاج تحت پوشش به آن وزارت معرفی

نماید تا وزارت یاد شده روادید عربستان را برای فرد مورد نظر دریافت کند و مشارالیه جهت انعقاد قراردادهای مسکن، مطوفین، ادلاء، حمل و نقل و تغذیه حجاج تحت پوشش خود عازم عربستان شود.

سهمیۀ هر شرکت براساس امتیازات آن اختصاص می‌یابد و امتیازبندی و سهمیه بندی آن‌ها طبق روال زیر صورت می‌گیرد:

♦ **رتبه الف:** شرکت‌هایی هستند که سابقه فعالیت آن‌ها ۹ سال به بالا است و حد اکثر سهمیه‌ای که در گذشته به هریک از آن‌ها اختصاص می‌یافت ۱۸۰ نفر بود که در سالهای اخیر به ۹۰ نفر کاهش یافته است.

♦ **رتبه ب:** شرکت‌هایی هستند که سابقه فعالیت آن‌ها کمتر از ۹ سال و بیش از ۵ سال می‌باشد. سهمیه حج این شرکت‌ها از ۱۳۵ نفر در گذشته به ۷۰ نفر کاهش یافته است.

♦ **رتبه ج:** شرکت‌هایی وجود دارد که سابقه فعالیت آن‌ها بین ۲ تا ۵ سال می‌باشد. سهمیه حج این شرکت‌ها از ۹۰ نفر در گذشته به ۴۰ نفر کاهش یافته است.

♦ **رتبه تازه گاران:** شرکت‌هایی هستند که سابقه فعالیت آن‌ها کمتر از ۲ سال بوده و سهمیه آن‌ها از ۲۰ نفر تجاوز نمی‌کند.

شرکت‌های تازه کار به خاطر اینکه سهمیه‌شان متناسب با ظرفیت اتوبوس‌ها (چه در سفرهای بین کشوری و چه در سفرهای بین شهری) نیست و درآمد حاصل از آن، پاسخگوی هزینه‌های جاری نیست، لذا سهمیه روادید خود را به مبلغ ۱۵۰۰۰ جتیه بابت هر فقره روادید به شرکت‌های دیگر واگذار می‌کنند.

ناگفته نماند که حج سیاحی گران‌ترین حج مصر به شمار می‌رود و به همین خاطر شانس برنده شدن در قرعه کشی آن، نسبت به دیگر انواع حج در مصر بالاتر است.

شروط و مراحل ثبت نام حج سیاحی

بیشتر شروط ثبت نام حج قرعه، در مورد حج سیاحی نیز صدق می‌کند ولی شرط محدودیت یکبار تشریف در حج قرعه، منتهی است و در حج سیاحی تشریف فقط هر پنج سال یکبار مقدور است. متقاضی حج سیاحی پس از برنده شدن در قرعه کشی باید بلافاصله هزینه اعلام شده سفر و مدارک مورد نیاز را به شرکت گردشگری مربوطه ارائه کند. مدارک مورد نیاز عبارتند از:

♦ گذرنامه متقاضی

- ♦ تعداد ۱۲ قطعه عکس ۶×۴، گواهینامه انجام مایه کوبی مننژیت، آنفلوآنزای موسمی، واکسن چهارگانه و آنفلوآنزای خوکی (در صورت فراهم بودن واکسن)
- ♦ ارائه گزارش شرح وضعیت پزشکی، شامل شرایط جسمانی (از لحاظ داشتن معلولیت و یا نقص عضو یا اندام)، وضعیت پزشکی (از لحاظ ابتلا به بیماری خاص مانند تنفسی، دیابت، قلبی، کبدی، کلیوی و فشار خون و یا مصرف داروی خاص و یا نیاز به دستگاه و یا درمان خاص).
- ♦ تعیین نوع وسیله نقلیه مورد نیاز برای عزیمت به عربستان (هوایی یا دریایی) و درجه آن و سپردن تعهد مبنی بر عدم تغییر وسیله نقلیه خود.
- ثبت نام متقاضیان حج سیاحی هر ساله از ۲۰ ماه مبارک رمضان شروع می‌گردد ولی در برخی سال‌ها ممکن است به ۱۰ شوال موکول گردد.

ساماندهی حج سیاحی

تعداد شرکت‌های گردشگری مصر به ۲۱۰۰ می‌رسد ولی سالیانه تنها تعداد ۳۰۰ تا ۴۰۰ شرکت از آن‌ها مجاز به خدمات رسانی به حجاج هستند و از سهمیه حج بهره‌مند می‌شوند. البته در سال ۱۴۳۴ به کلیه شرکت‌های گردشگری اجازه استفاده از سهمیه حج گردشگری داده شد که مورد اعتراض شرکت‌هایی قرار گرفت که تاکنون انحصار آن را داشتند و به همین خاطر علیرغم کاهش سهمیه کلی حجاج مصر وزارت کشور مصر تعداد ۷۰۰۰ فقره روادید از سهمیه حج قرعه را به حج سیاحی واگذار کرد. هدف وزارت کشور مصر از این اقدام علاوه بر ارضای شرکت‌های گردشگری که به استناد حکم دادگاه قانون اساسی مصر خواستار کل سهمیه حج مصر بودند، کاهش بار مشکلات ارزی دولت بود؛ زیرا ارزش مورد نیاز سفر حجاج قرعه توسط بانک مرکزی مصر تأمین می‌شود ولی ارزش مورد نیاز حجاج سیاحی توسط خود شرکت‌ها از بازار آزاد تأمین می‌گردد.

حجاج سیاحی در گروه‌های کوچک (حد اکثر ۹۰ نفر) ساماندهی می‌شوند و به همراه هر گروه افراد زیر اعزام می‌شوند:

- ♦ مدیر گروه که نماینده شرکت سیاحتی مربوط بشمار می‌رود و معمولاً از میان مدیران و مسؤولان شرکت انتخاب می‌شود.
- ♦ مبلغ مذهبی مورد تأیید یکی از نهادهای مذهبی رسمی مصر.
- ♦ پزشک عمومی.
- ♦ تعدادی عوامل اجرایی به فراخور خدمات تعیین شده در بکیج شرکت که از میان مصری‌های مقیم

از نگاهی دیگر

عربستان انتخاب می‌شوند.

گروه بندی قیمتی حج سیاحی

حج سیاحی از لحاظ گروه بندی قیمتی، به سه گروه قیمتی زیر تقسیم می‌شود:

♦ **حج اقتصادی** (اکنونیک) که خود بر سه نوع است هوایی دریایی و زمینی. حجاج این دسته در هتلهای سه ستاره اسکان می‌یابند و معادل ۵۰٪ تا ۶۵٪ سهمیه حج سیاحی به این گروه قیمتی از حج سیاحی اختصاص دارد. سقف قیمت خدمات حج اقتصادی (در صورت اسکان در هتل آپارتمان‌ها و یا هتل‌های زیر سه ستاره) ۲۲۰۰۰ جنیه (و در صورت اسکان در هتل‌های ۳ ستاره) ۳۲۰۰۰ جنیه مصری تعیین گردیده که سالیانه تا ۵٪ قابل افزایش است.

♦ **حج ممتاز:** این دسته از حجاج در هتل‌های ۴ ستاره اسکان می‌یابند و کلیه آن‌ها از طریق هوایی اعزام می‌شوند. سقف قیمت خدمات این گروه ۴۱۰۰۰ جنیه مصری تعیین گردیده است. این مبلغ تا ۱۰٪ در هر سال قابل افزایش است.

♦ **حج فاخر:** حجاج این دسته از گروه قیمتی در هتلهای ۵ ستاره اسکان و با هواپیما اعزام می‌شوند. سقف قیمت خدمات این گروه ۵۰۰۰۰ جنیه مصری تعیین گردیده و سالیانه به میزان ۱۵٪ قابل افزایش است.

این مبالغ بدون احتساب هزینه بلیت سفر می‌باشد.

ج: حج جمعیت‌ها (حج تضامنی)

حدود ۱۵٪ سهمیه حج مصر به حج تضامنی اختصاص دارد که در اختیار وزارت تضامن اجتماعی مصر است. در دهه گذشته مسؤلیت این حج برعهده وزارت اوقاف و امور مذهبی مصر بود ولی در سال ۲۰۰۵ میلادی با تأسیس مؤسسه ملی حج و عمره و الحاق آن به وزارت تضامن و امور اجتماعی، سهمیه حج جمعیت‌ها به این وزارتخانه واگذار گردید و حج «تضامنی نام» گرفت. اعزام و ساماندهی این دسته از حجاج برعهده جمعیت‌ها، انجمن‌ها و تشکل‌های مجاز مردمی می‌باشد.

شرایط ثبت نام حج تضامنی

اعضای جمعیت‌ها، انجمن‌ها و تعاونی‌ها و تشکل‌های مردمی که مایل به تشرّف به حج هستند، در جمعیت و یا انجمن و یا مقاومتی متبوع ثبت نام می‌کنند و با قید قرعه انتخاب می‌شوند. شروط ثبت نام حجاج تضامنی از لحاظ تابعیت، شروط و داشتن محرم برای زنان بالای ۴۵ سال و

- همراه برای افراد مسن و یا افراد زیر ۲۵ سال و کودکان شبیه حج قرعه و سیاحتی می‌باشد.
- انجمن‌ها، جمعیت‌ها، تشکل‌ها و تعاونی‌های مردمی متقاضی دریافت سهمیه و اعزام حجاج باید درخواست خود را به همراه مدارک مورد نیاز به مؤسسه ملی حج و عمره وزارت تضامن ارائه کنند. این تشکل‌ها باید حد اقل ۲ سال از زمان تأسیسشان گذشته باشد و در طول مدت فعالیت هیچگونه تخلف نداشته باشند و پرونده مالی و اداری آنها منظم و فاقد هرگونه ابهام باشد.
- متقاضی تشرّف به حج تضامنی باید علاوه بر شروط مشترک با حج قرعه واجد شرایط زیر نیز باشد.
۱. فاقد سابقه تشرّف از طریق حج تضامنی باشد.
 ۲. در صورت تشرّف قبلی به حج قرعه و یا سیاحتی، باید ۵ سال از آن گذشته باشد.
 ۳. از افراد مقیم یا شاغل در استان محلّ فعالیت تشکل مربوطه باشند.
 ۴. افرادی که به عنوان همراه همسر زیر ۴۵ سال به حج مشرّف می‌شوند، چنانچه همسرشان فاقد سابقه تشرّف باشد، از شرط عدم سابقه تشرّف به حج تضامنی معاف هستند.
 ۵. فرزندان همراه والدین مسن یا معلول و یا ناتوان، از شرط عدم سابقه تشرّف معاف‌اند.
 ۶. ارائه گواهینامه بهداشتی و پزشکی، مبنی بر توانایی انجام مناسک حج.
 ۷. متقاضیان نیازمند همراه در سفر حج باید قبلاً این مورد را در درخواست خود قید نمایند تا در قرعه‌کشی منظور شوند.

ساماندهی و اعزام حجاج تضامنی

سهمیه حج تضامنی به انجمن‌ها و جمعیت‌هایی داده می‌شود که سرمایه اولیه ثبت شده آن‌ها حد اقل ۵۰۰۰۰ جنیة مصری باشد.

متقاضیان تشرّف از طریق حج تضامنی باید ظرف دو هفته از تاریخ شروع ثبت نام، در جمعیت یا تعاونی و یا انجمنی که عضویت دارند، جهت تشرّف ثبت نام کنند. این افراد باید حق اشتراک خود را در آن پرداخت کرده باشند و یا حد اقل آن را ظرف یک هفته از تاریخ اعلام نتایج قرعه‌کشی پرداخت نمایند. بدیهی است عدم پرداخت به موقع حق اشتراک به عنوان انصراف تلقی می‌گردد.

در صورت برنده شدن و اعلام اسامی آن‌ها در قرعه‌کشی، در گروه حجاج آن تشکل ثبت نام خواهند شد، اما اگر برنده از سفر در آن سال صرف‌نظر کرد، می‌تواند حق اشتراک خود را مسترد کند و اولویت تشرّف خود را برای سال بعد حفظ نماید و چنانچه انصراف او بنا به دلایل اضطراری و یا به خاطر شرایط قهریه صورت گرفته باشد، می‌تواند اولویت تشرّف خود را به یکی از بستگان درجه

یک خود واگذار کند.

قرعه کشی حج تضامنی به طور علنی و توسط رایانه و با رعایت سهمیه بندی استانی (مبتنی بر تعداد جمعیت استان) در مرکز مؤسسه ملی حج و عمره وابسته به وزارت تضامن اجتماعی انجام می‌گیرد. معادل ۴٪ سهمیه تضامنی هراستان به عنوان سهمیه احتیاطی در اختیار کمیته حج آن استان وابسته به مؤسسه ملی حج و عمره وزارت تضامن قرار می‌گیرد تا جهت اعزام خارج از نوبت متقاضیان دارای نیازمندی‌های خاص (معلولین، نابینایان و افراد دارای نقص عضو)، همراهانشان و محارم زنان زیر ۴۵ سال و سایر موارد انسانی مورد استفاده قرار گیرد. البته افرادی که نیازمند همراهی ویا محرم هستند، باید هنگام ثبت نام اولیه به این موضوع اشاره کنند.

تعداد افراد گروه‌های حج تضامنی ۵۰ نفر می‌باشد و اعزام آن‌ها توسط خود تشکیل مربوط اجرا می‌شود و علاوه بر مدیر اداری، یک نفر راهنمای امور مذهبی (روحانی) و یک پزشک هر گروه را همراهی می‌کنند. این افراد باید قبل از عزیمت به عربستان بر حسب نیاز، در جلسات و دوره‌های آموزشی و توجیهی مربوط شرکت کنند. دوره‌های مدیریتی با هماهنگی وزارت توسعه منابع اداری و دوره‌های مذهبی با هماهنگی دار الفتوا و پزشکی با هماهنگی وزارت بهداشت و درمان برگزار می‌گردد. هدف از برگزاری این جلسات و دوره‌ها، آموزش و افزایش سطح آگاهی آن‌ها نسبت به مسائل حج جهت انتقال به حجاج و توجیه آن‌ها در خصوص مسائل مختلف حج می‌باشد. انتخاب این افراد از طریق آزمون صورت می‌گیرد و متقاضیان خدمت به حجاج تضامنی باید در آزمون‌های متعدد روانی، اجرایی، آشنایی به مسائل حج و امور تربیتی و رفتاری قبول شوند که در این صورت با هماهنگی وزارت بهداشت و درمان مصر برای آن‌ها گواهینامه پزشکی مبنی بر توانایی خدمت به حجاج صادر می‌شود. برای خود حجاج نیز گواهینامه پزشکی دال بر استطاعت و توانایی جسمانی آن‌ها جهت انجام مناسک حج صادر می‌شود.

بعثه حج تضامنی علاوه بر پیگیری و رسیدگی به امور حجاج خود، برخی خدمات ضروری، مانند تأمین ویلچر با هزینه خود برای سعی بین صفا و مروه افراد معلول، مسن ویا ناتوان به حجاج خود ارائه می‌کند.

درجه بندی گروه‌های قیمتی حج تضامنی

گروه‌های قیمتی متقاضیان حج تضامنی، هنگام قرعه کشی مشخص می‌گردد و در سه سطح تقسیم شده است:

* **گروه قیمتی اقتصادی:** هزینه اعزام حجاج این گروه در موسم حج ۱۳۹۲ بدون احتساب قیمت بلیط و مبالغ پرداخت شده به مؤسسات مختلف عربستان و تغذیه ۱۶۰۰۰ جنية تعیین گردیده و سالیانه به میزان ۶٪ قابل افزایش است. معدل پرداختی های حجاج این گروه بدون تغذیه ۲۲۰۰۰ جنية مصری برآورد شده است.

* **گروه قیمتی استثماری (سرمایه گذاری):** هزینه اعزام حجاج این گروه بدون احتساب مخارج فوق-الذکر، بین ۲۳۰۰۰ تا ۲۷۵۰۰۰ جنية تعیین گردیده که سالیانه تا ۱۶٪ قابل افزایش است.

* **گروه قیمتی متمایز:** این گروه قیمتی به سه زیرگروه تقسیم می گردد:

♦ زیرگروه یک: هزینه اعزام حجاج این گروه بدون احتساب مخارج فوق الذکر بین ۳۵۵۰۰ تا ۳۷۵۰۰ جنية تعیین گردیده است.

♦ زیرگروه دو: هزینه اعزام حجاج این گروه بدون احتساب مخارج فوق الذکر بین ۳۲۰۰۰ تا ۳۳۵۰۰ جنية می باشد.

♦ زیرگروه سه: هزینه اعزام حجاج این گروه بدون احتساب مخارج فوق الذکر ۲۶۵۰۰ جنية تعیین شده است.

عمده تفاوت قیمتی در حج تضامنی، مربوط به تفاوت در اجاره بهای مسکن آنها و نوع خدمات ارائه شده در مشاعر مقدس می باشد.

ضوابط اسکان حجاج مصری (گروه های سه گانه حج) در مکه مکرمه و مدینه منوره

طبق ضوابط مصوب دولت مصر، ساختمان های استیجاری برای حجاج مصر باید تابع شروط عمومی زیر باشد:

۱. حداکثر فاصله هتل ها و ساختمان های حجاج هوایی از حرم ۷۵۰ متر و برای حجاج دریایی و زمینی ۱۲۰۰ متر تعیین شده است.

۲. عدم اجاره کردن ساختمان ها و هتل ها واقع در مناطق مرتفع و شیبدار، صعبالعبور و مجاور پرتگاه ها حتی اگر نزدیک مسجد الحرام باشد.

۳. متراژ سرانه اسکان حجاج در مکه مکرمه حد اقل ۳/۵ متر مربع و در مدینه منوره حد اقل ۴ متر مربع تعیین شده بود. ولی در دو سه سال اخیر متراژ سرانه اسکان در مکه مکرمه به ۴ متر مربع افزایش یافت.

۴. ساختمان های استیجاری جهت اسکان حجاج مصری باید دارای مجوز اسکان حجاج

(تصریح) صادره از وزارت حج عربستان و واجد شرایط و استانداردهای مصوب دفاع المدنی عربستان باشد.

علاوه بر شروط عمومی یاد شده، هر یک از بعثه‌های سه گانه (قرعه، سیاحی و جمعیت‌ها) دارای شروط خاص خود نیز هستند که اهم آن‌ها به شرح زیر می‌باشد:

شروط اختصاصی اسکان حجاج قرعه

۱. وزارت کشور مصر سعی دارد ساختمان‌هایی جهت اسکان حجاج قرعه اجاره کند که در مدینه در منطقه مرکزی و یا حداکثر ۶۰۰ متر تا حرم شریف نبوی فاصله داشته باشد. در این سال وزارت کشور مصر با یک شرکت بین المللی جهت اسکان حجاج قرعه در مدینه قرارداد بست و مقرر گردید که اغلب آن‌ها در هتل‌های ۴ ستاره در اطراف مسجد شریف نبوی در مدینه منوره اسکان داده شوند.

۲. اما در مکه حداکثر فاصله ساختمان‌های استیجاری برای اسکان حجاج قرعه تا حرم شریف مکی بین ۷۰۰ تا ۸۰۰ متر تعیین می‌گردد و ساختمان‌های استیجاری در حد امکان در منطقه مرکزی مکه مکرمه باشد. در حج سال ۱۳۹۲/۱۴۳۴ نماینده اسکان حجاج در بعثه رسمی حج مصر مدت‌ها قبل از موسم حج با شهردار مکه مکرمه ملاقات و از جزئیات و آمارهای عملیات تخریب واحدهای اقامتی مکه مکرمه در قالب طرح‌های توسعه حرم و از آمار واحدهای اقامتی باقیمانده اطلاع یافت (جمعاً تعداد ۱۵۰۰ واحد اقامتی به ظرفیت کلی ۱۴۰۰۰ تخت تخریب شده بود) با کاهش ۲۰٪ سهمیه حجاج کشورهای اسلامی در سال ۱۳۹۲/۱۴۳۴ اغلب قریب به اتفاق حجاج مصری در منطقه مرکزی مکه اسکان یافتند.

شروط اختصاصی اسکان حجاج سیاحی

۱. اسکان حجاج سیاحی در هتل‌ها یا هتل آپارتمان‌های درجه بندی شده از سوی سازمان گردشگری عربستان صورت گیرد.
۲. تعداد حجاج هوایی سیاحی در سیستم هتلینگ نباید از ۴ نفر در هر اتاق تجاوز کند.
۳. تعداد حجاج دریایی و زمینی سیاحی در سیستم هتلینگ نباید از ۶ نفر در هر اتاق تجاوز کند.
۴. تعداد حجاج هوایی سیاحی در سیستم هتل آپارتمان نباید از ۶ نفر در هر اتاق تجاوز کند.
۵. تعداد حجاج دریایی و زمینی سیاحی در سیستم هتل آپارتمان نباید از ۸ نفر در هر اتاق تجاوز کند.

شروط اختصاصی اسکان در حج تضامنی

۱. کلیه حجج تضامنی باید در هتل های ۴ ستاره اسکان یابند و بهمین خاطر هزینه مسکن در حج تضامنی معادل ۵۰٪ کل هزینه سفر را تشکیل می دهد.
۲. مسکن حجج تضامنی به سه دسته تقسیم می گردد که مبنای درجه بندی گروه های حج تضامنی را تشکیل می دهد و عمده اختلاف قیمت بین گروه های قیمتی حج تضامنی و افزایش آن، مربوط به اجاره بهای مسکن است.

ملاحظات: نوسانات نرخ ارز، افزایش مترائ سرانه اسکان حجج مصری در مکه مکرمه و افزایش اجاره بهای ساختمان های استیجاری، عمده دلایل افزایش قیمت تمام شده مسکن حجج مصر است.

اسکان حجج مصری و خدمات رسانی به آن ها در مشاعر مقدس

۱. جهت جلوگیری از ورود حجج کشورهای دیگر و حتی حجج متفرقه مصری به محل چادرهای حجج تحت پوشش بعثه رسمی آن کشور، بعثه رسمی حج مصر، مؤسسه مطوفین حجج کشورهای عربی را موظف می سازد قراردادی با یک شرکت معتبر امنیتی در عربستان منعقد سازد تا مسئولیت حفاظت فیزیکی و نگهبانی از چادرهای حجج مصری را برعهده گیرد.
۲. اما در خصوص اسکان حجج در مشاعر مقدس، طبق اعلام مقامات سعودی مترائ سرانه اسکان حجج مصری در چادرهای منی در سنوات گذشته در حدود یک متر مربع بوده ولی از موسم حج سال ۱۳۹۲/۱۴۳۴ به دلیل کاهش تعداد حجج این سرانه تا ۱/۲۵ متر مربع افزایش یافته است.
۳. طبق توافق به عمل آمده با طرف سعودی، تعداد قابل توجهی سرویس بهداشتی اضافی در مشاعر مقدس برای حجج مصری احداث و برپا می شود.
۴. یک تخته پتو به همراه وسایل خواب از قبیل ملافه، بالش و غیره جهت استراحت در مشاعر مقدس، به هر حاجی مصری تقدیم می گردد.
۵. با توجه به کمبود جا و مکان جهت اسکان حجج مصری در چادرهای منای بعثه حج مصر نسبت به اجاره کردن تعداد بیشتری خیمه در منا اقدام می کند، با اینهمه در سنوات گذشته سرانه اسکان حجج مصری در منا از یک متر مربع برای هر نفر تجاوز نمی کرد.

حمل و نقل حجاج مصری

حجاج مصر عموماً با استفاده از هواپیما و کشتی عازم حج می‌شوند و فقط تعداد اندکی از مصری‌های مقیم کشورهای همجوار عربستان از طریق زمینی به حج مشرف می‌شوند. کلیه حجاج مصر باید هنگام ثبت نام اولیه، نوع وسیله نقلیه مورد نظر خود را مشخص کند و تعهد بسپارد که به هیچ وجه نباید بعداً نوع وسیله نقلیه خود را تغییر دهد؛ زیرا متولیان حج مصری بر اساس درخواست‌های متقاضیان نسبت به انعقاد قرارداد با شرکت‌های هواپیمایی و کشتیرانی اقدام می‌کنند و مایل نیستند ظرفیت خالی و بلااستفاده باقی بماند که بودجه‌ای برای تأمین هزینه این ظرفیت خالی در اختیار ندارند.

الف: حمل و نقل هوایی

قریب به اتفاق زائران مصری که به وسیله شرکت هواپیمایی ملی آن کشور (با داشتن ۸۰ فروند هواپیمای پهن پیکر مسافربری) طی حدود ۶۴۰ پرواز به حج اعزام می‌شوند و اکنون ۷ سال است که از مسیر یکطرفه استفاده می‌کنند؛ یعنی رفت به مدینه و برگشت از جدّه و یا به عکس، البته در موسم حج سال ۱۳۹۲/۱۴۳۳ به دلیل اجرای عملیات توسعه فرودگاه مدینه در این روند وقفه ایجاد شد. هرچند دولت سعودی اعلام داشته که مدت پروازهای برگشت حجاج هر کشور نباید از ۳۰ روز کمتر باشد ولی شرکت هواپیمایی مصر معمولاً پروازهای برگشت را ظرف ۲۵ الی ۲۸ روز به پایان می‌رساند. اما میزان افزایش سالیانه بهای بلیط هواپیما بین ۲٪ تا ۸٪ نوسان دارد و به نوع بلیت و مدت اقامت زائر بستگی دارد و بنا به دو دلیل صورت می‌گیرد؛ یکی به دلیل افزایش جهانی بهای سوخت به میزان ۳۵٪ و دیگر افزایش ۲۵٪ عوارض فرودگاهی عربستان. زائران هوایی باید مقررات هواپیمایی کشوری و شرکت هواپیمایی مصر را در رابطه با بار همراه خود رعایت کنند. مهم‌ترین مقررات و شروط عبارت‌اند از:

۱. حد اکثر وزن بار همراه حجاج در هر یک از مسیرهای رفت و برگشت ۳۲ کیلوگرم.
۲. ابعاد بسته‌های همراه حجاج (۲۵×۴۵×۵۶) سانتی متر.
۳. حد اقل مدت اقامت حجاج هوایی مصر ۲۶ روز است و این مدت بر اساس جداول پروازی مصوب هواپیمایی کشوری مصر و عربستان سعودی تعیین شده است.

ب: حمل و نقل بین شهری

توافقنامه کلی حمل و نقل حجاج مصر با نقابه سیارات و قرارداد حمل و نقل حجاج قرعه، با شرکت‌های

حمل و نقل عضو نقابه توسط بعثة رسمی حج مصر امضا می‌شود. اما قراردادهای حمل و نقل حجج هوایی و دریایی شرکت‌های گردشگری به طور جداگانه توسط آن شرکت‌ها منعقد می‌گردد و قرارداد حمل و نقل بین شهری حجج تضامنی توسط «المؤسسة القومية لتيسير أعمال الحج» وابسته به وزارت تضامن و امور اجتماعی منعقد می‌گردد.

ج: حمل و نقل مشاعر مقدس

حمل و نقل حجج مصری در مشاعر مقدس بر اساس رد واحد صورت می‌گیرد و قرار شده است از موسم حج ۱۴۳۴ / ۱۳۹۲ از سیستم حمل و نقل ترددی بهره‌مند شوند. روند اعزام حجج مصر به عرفات، حتی در سنوات گذشته که تعداد آن‌ها از ۸۰۰۰۰ نفر تجاوز می‌کرد، بین ۳/۵ تا ۴ ساعت طول می‌کشید که در موسم حج سال ۱۴۳۳ / ۱۳۹۱ از ۳/۵ ساعت تجاوز نکرد.

د: حمل و نقل درون شهری

حجج مصری از خدمات حمل و نقل متمرکز درون شهری استفاده نمی‌کنند؛ زیرا بیشتر آن‌ها در منطقه مرکزی مکه مکرمه یا مدینه منوره اسکان می‌یابند و یا از وسایل نقلیه عمومی به هزینه خود استفاده می‌کنند و یا اینکه شرکت گردشگری مربوطه خود به تأمین وسیله نقلیه جهت تردهای بین شهری مبادرت و هزینه آن را میان زائران خود سرشکن می‌کند.

تغذیه حجج مصر

تغذیه جزو برنامه‌های ثابت خدمات رسانی به حجج مصر به شمار نمی‌رود؛ به طور مثال، حجج قرعه، گاهی تغذیه دارند و گاهی ندارند؛ کاروان‌هایی که تغذیه دارند، مدیریت کاروان، با یکی از رستوران‌ها و یا آشپزخانه‌های عربستان قرارداد تغذیه منعقد می‌کند و وعده‌های غذایی موضوع قرارداد در ظروف یکبار مصرف به محل سکونت حجج ارسال می‌گردد. اما در حج سیاحی، تغذیه جزو ملزومات سبد خدمات است و به صورت بوفه باز می‌باشد و معمولاً توسط پیمانکاران مصری و یا حداقل آشپزهای مصری مقیم عربستان تهیه و پخت می‌گردد و در هتل‌ها یا هتل آپارتمان‌های محل اسکان حجج سرو می‌گردد.

در حج تضامنی، تغذیه جزو تعهدات کاروان بوده و توسط هتل، آشپزخانه و یا رستوران طرف قرارداد تهیه می‌گردد و هزینه آن از حجج دریافت می‌شود.

اما در خصوص تغذیه حجاج مصری در مشاعر مقدس، به طور متمرکز عمل می‌شود و یکی از شرکت‌های متخصص و مجاز تغذیه در عربستان از طریق اجرای مناقصه جهت ارائه خدمات تغذیه در منا و عرفات (یک وعده غذایی گرم در عرفات و یک وعده سرد در روز عید در منا و چند وعده غذای گرم در بقیه ایام تشریق) انتخاب و قراردادی با شرکت برنده در مناقصه منعقد می‌گردد. در ضمن، تعداد ۳۰ بطری آب معدنی به هر نفر به‌عنوان سهمیه آب آشامیدنی مصرفی در مکه مکرمه قبل از اعزام به مشاعر به هر زائر مصری تحویل داده می‌شود.

بعثه رسمی حج مصر

هریک از انواع حج مصر، دارای ستاد ویژه‌ای است برای پیگیری امور حجج تحت پوشش و دولت این کشور با تشکیل بعثه رسمی و انتصاب یکی از مقامات آن کشور در رأس آن، که معمولاً از میان معاونین وزیر کشور یا افسران رده بالای نظامی یا امنیتی انتخاب می‌شوند، مسؤلیت نظارت بر امور حجج مصر و پیگیری مسائل آن‌ها را به بعثه مزبور می‌سپارد. فعالیت بعثه حج مصر محدود به خاک عربستان نیست بلکه در خود مصر نیز دارای وظایف مشخصی می‌باشد. این بعثه از واحدهای زیر تشکیل شده و اهم وظایف و خدمات و واحدهای بعثه مزبور به شرح زیر می‌باشد:

واحدهای بعثه حج مصر

۱. ستاد مرکزی بعثه حج مصر که بر عملکرد همه واحدهای بعثه نظارت دارد و ارتباط با مقامات رده بالا و دست اندر کار حج عربستان از اختیارات این ستاد است.
۲. اتاق فرماندهی عملیات حج؛ یکی در مکه مکرمه و دیگری در مدینه منوره تشکیل می‌شود و به سیستم و شبکه رایانه با بانک اطلاعات حجج مجهز بوده و کلیه اطلاعات حجج مصر از قبیل مشخصات فردی و گذرنامه‌ای، عکس و تصاویر حجج و مدارک آن‌ها و جداول زمانبندی و اعزام آن‌ها در مراحل مختلف سفر در این بانک موجود است.
۳. واحد امداد و راهنمایی حجج گمشده و نیز اشیای گمشده.
۴. کمیته‌های متعدد اجرایی، مانند کمیته پیگیری، کمیته تغذیه، کمیته امور فرودگاهی، کمیته آمار و اطلاعات، کمیته رسیدگی به امور زنان و کمیته مسکن. وظیفه این کمیته‌ها پیگیری کلیه امور مربوط به حجج مصری در عربستان سعودی است.

وظایف و خدمات بعثه رسمی حج مصر

بعثه حج مصر علاوه بر وظایفی که واحدهای یاد شده انجام می‌دهند، خدمات زیر را به همه حجج و یا بطور انحصاری به حجج قرعه تقدیم می‌کنند:

۱. امضای توافقنامه‌های دو جانبه با مؤسسات مطوفین، ادلا و وکلا در خصوص خدمات رسانی به حجج قرعه.

۲. انعقاد قرارداد تغذیه متمرکز حجج قرعه و تقدیم وعده‌های غذای سرد جهت مصرف حجج تحت پوشش در مشاعر مقدس (شامل ۱۴ نوع مواد غذایی).

۳. انعقاد قراردادهای متمرکز حمل و نقل بین شهری و مشاعر با شرکتهای منتخب عضو نقابه جهت حمل و نقل حجج قرعه.

۴. صدور کارت پزشکی برای کلیه حجج که اطلاعاتی از قبیل سوابق بیماری، داروهای مورد نیاز در آن درج گردیده و همچنین هماهنگی با آزمایشگاه‌های استانی مصر برای انجام آزمایش‌های پزشکی حجج قبل از سفر و ایجاد واحد ارتباطی در مراکز استان‌ها برای دریافت اختطاریه‌های فرودگاه‌ها و بنادر به حجج.

۵. پیگیری امور حجج بیمار و یا بستری در بیمارستان‌ها و رسیدگی به مسائل درمانی و پیگیری ترخیص آنها، تأمین داروی مورد نیاز و ارائه خدمات درمانی لازم به آنها، از بدو خروج از مصر تا بازگشت به آن.

۶. تلاش مستمر جهت بهبود وضعیت چادرهای حجج مصری در مشاعر و تغییر موقعیت چادرهای آنها در عرفات.

۷. استخراج گواهی فوت برای حجج متوفی در خلال سفر حج و به تأیید و گواهی رساندن آن توسط کنسولگری مصر در جده و اعلام فوت آنها به بستگانشان و جمع آوری و نگهداری لوازم و بار آنها جهت تحویل به بستگانشان در مصر و ابلاغ فوت آنها به سازمان ثبت احوال جهت صور گواهی فوت رسمی.

۸. انعقاد قرارداد با سازمان‌های پست مصر و عربستان سعودی جهت تحویل بار حججی که مایل اند بارشان از مصر به عربستان و برعکس منتقل شود. حجج مایل به دریافت این خدمت باید مبلغ اندکی (سمبلیک) پردازد. هدف از ارائه این خدمات کمک به حجج و پرهیز از مشکلات و هزینه‌های سنگین حمل بار خصوصاً در پروازهای برگشت اعلام شده است.

۹. اعزام بیش از ۷۰ روحانی از علمای برجسته مذهبی به همراه بعثه مصری جهت راهنمایی و آگاه سازی مذهبی حجاج. البته این تعداد از روحانیون سوای مبلغین و روحانیون مذهبی اعزامی به همراه گروه های حجاج می باشند.

۱۰. حضور نماینده بعثه در محل اسکان حجاج تحت پوشش هنگام ورود و نظارت بر اسکان آن ها در اتاق های تعیین شده برای اسکان آنها.

۱۱. افسران و مدیران وزارت کشور مصر که به عنوان اعضای بعثه حج آن کشور اعزام می شوند، ۷ روز قبل از اعزام حجاج به مشاعر مقدس برنامه ها و جزئیات اعزام حجاج مصری به عرفات را با رییس بعثه حج مصر مورد بررسی قرار می دهند و سپس از چادرهای حجاج قرعه در منا و عرفات دیدار به عمل می آورند تا از فراهم بودن کلیه شروط و استانداردهای مصوب و امکانات مورد توافق با مؤسسه مطوفین اطمینان حاصل کنند.

۱۲. رسیدگی به شکایت های رسیده از حجاج مصری و عوامل اجرایی خدمات رسانی به آن ها در خصوص عملکرد مؤسسه مطوفین و پیگیری مجازات آنها از طریق وزارت حج عربستان. به طور مثال در موسم حج سال ۱۴۳۳ق. بعثه حج مصر برضد تعداد ۱۲ مطوف به علت نقص خدمات و یا عدم حضور در مکاتب خود جهت خدمات رسانی به حجاج و برطرف کردن کمبودها و رفع نقایص موجود شکایت کرد و در نتیجه تعداد ۴ نفر از مطوفین خاطی از کار برکنار و مابقی توبیخ شدند.

۱۳. ساماندهی و نظارت بر اعزام دستجمعی حجاج قرعه برای رمی جمرات (در موسم حج سال ۱۴۳۳ کل حجاج قرعه به تعداد حدود ۵۰۰۰۰ نفر ظرف ۳/۵ ساعت موفق شدند رمی خود را انجام دهند.

آمار و اطلاعات مقررته

بنابه گزارش مرکز آمار و اطلاعات و پشتیبانی از مراکز تصمیم گیری دولتی وابسته به نخست وزیری مصر که در سال ۲۰۰۹م. منتشر شد، آمار حجاج مصر از جنبه های مختلف به شرح زیر می باشد:

* از لحاظ سنی و جنسیتی

۱. معدل عمر حجاج مصر: ۵۲ سال
۲. ۹۹/۹٪ آنها بین ۲۵ تا ۶۶ سال عمر داشتند. (در حج ۲۰۰۹م. به دلیل شیوع بیماری آنفلوآنزای خوکی در عربستان اعزام افراد بالای ۶۶ ممنوع اعلام شده بود).

۳. ۸۱/۷٪ حجاج مصری در گروه سنی بین ۴۵ تا ۶۵ سال قرار دارند.
۴. ۰/۱٪ حجاج ۶۵ ساله به بالا بودند.
۵. ۶۳/۸٪ آنها را افراد ذکور و ۳۶/۲٪ آنها را افراد اناث تشکیل می‌دادند.

* از لحاظ تحصیلات

۱. ۲۷/۸٪ دارای تحصیلات دانشگاهی و عالی.
۲. ۲۳/۹٪ فاقد مدرک تحصیلی.
۳. ۱۰/۲٪ دارای مدرک تحصیلی ابتدایی.
۴. ۷٪ دارای مدرک تحصیلی دبیرستانی.
۵. ۱۱/۳٪ دارای مدرک تحصیلی راهنمایی.
۶. ۱۹/۸٪ دارای مدرک دیپلم، هنرستان و یا ازهری بودند.

* از لحاظ اشتغال

۱. ۵۳/۷٪ شاغل.
۲. ۲۸٪ زنان خانه دار.
۳. ۱۷/۷٪ بی‌کار و یا در سن بازنشستگی.

* از لحاظ داشتن همراه

۱. ۸۶٪ فاقد همراه.
۲. ۱۴٪ دارای یک همراه.

* از لحاظ مدت اقامت در عربستان

۱. معدل مدت اقامت حجاج مصری در عربستان ۲۲ شب.
۲. اقامت معادل ۶۴/۵٪ زائر مصری، از ۱۸ تا ۲۴ شب.
۳. اقامت معادل ۲۹/۴٪ زائر مصری بیش از ۲۵ شب.
۴. اقامت ۹۹/۲٪ حجاج مصری در هتل‌ها.

* از لحاظ هزینه سفر

۱. معدل کل هزینه‌های حجاج قرعه (با احتساب هزینه خدمات کاروان، حمل و نقل درون شهری، تغذیه، قربانی و غیره) ۲۰۹۰۰ جنیه مصری.

۲. معدل کل هزینه‌های حجاج سیاحی (با احتساب هزینه خدمات کاروان، حمل و نقل درون شهری، تغذیه، قربانی و غیره) ۳۰۹۰۰ جینه مصری.
۳. معدل کل هزینه‌های حجاج تضامنی یا جمعیت‌ها (با احتساب هزینه خدمات کاروان، حمل و نقل درون شهری، تغذیه، قربانی و غیره) ۲۳۲۰۰ جینه مصری.
۴. معدل کل هزینه‌های حجاج دریایی اعم از قرعه، سیاحی و تضامنی ۲۳۶۰۰ جینه مصری بود.
۵. معدل کل هزینه‌های حجاج هوایی ۲۶۴۰۰ جینه مصری.
۶. معدل کل هزینه‌های حجاج زمینی ۲۸۴۰۰ جینه مصری؛ (چون مدت اقامت حجاج زمینی و مدت سفر آنها بیشتر است).
۷. هر مسافر حج مصری به طور متوسط مبلغ ۲۱۳۰۰ جینه مصری بابت هزینه بلیت و اقامت در هتل‌ها به مجری مربوط پرداخت کرده است.
۸. معادل ۸۸/۲٪ حاجی مصری پکیج همراه با تغذیه را انتخاب و هزینه آنرا به مجری اعزام خود پرداخته‌اند.

هزینه‌های قبل از تشراف

۱. متوسط هزینه‌های قبل از تشراف ۷۷۲ جینه مصری.
۲. هزینه‌های قبل از تشراف ۷۷/۱٪ بین ۵۰۰ تا ۱۰۰۰ جینه مصری.
۳. متوسط هزینه‌های قبل از تشراف حجاج قرعه ۷۸۲ جینه، حجاج سیاحی ۷۹۸ جینه و حجاج تضامنی ۶۹۷ جینه.
۴. متوسط پرداختی‌های هر حاجی مصری بابت انجام مایه‌کوبی‌ها ۳۹۶ جینه و بابت تردهای داخل مصر جهت پیگیری سفر خود ۸۵ جینه.

* برحسب موارد مصرف هزینه‌های پرداختی حجاج مصری به اعزام‌کننده‌ها

۱. ۱۰۰٪ آنها هزینه بلیت سفر خود را پرداخت کردند.
۲. ۱۰۰٪ آنها هزینه اقامت خود را در عربستان دادند.
۳. ۹۹/۲٪ آنها هزینه حمل و نقل بین شهری و مشاعر خود را پرداختند.
۴. ۸۸/۲٪ آنها هزینه تغذیه خود را در طول سفر پرداختند.
۵. ۷۳/۹٪ آنها هزینه زیارات دوره، مزارات و توره‌های داخلی خود را دادند.
۶. ۲۴/۶٪ آنها هزینه‌های دیگری را پرداختند.

* هزینه‌های متفرقه حجاج مصری در عربستان

۱. متوسط هزینه‌های متفرقه حجاج مصری در عربستان سعودی ۲۸۰۳ ریال سعودی.
۲. هزینه معادل ۶۳/۱٪ حاجی مصری، بین ۲۰۰۰ تا ۵۰۰۰ ریال سعودی.
۳. ۹۸/۵٪ آن‌ها به خرید هدایا و سوغاتی مبادرت کرده و متوسط خرید آن‌ها ۱۵۳۲ ریال سعودی بود.
۴. ۷۲/۴٪ حاجی مصری به طور متوسط مبلغ ۳۵۹ ریال سعودی بابت غذا و نوشیدنی هزینه کرده‌اند.

موارد هزینه‌های حجاج مصر پس از سفر

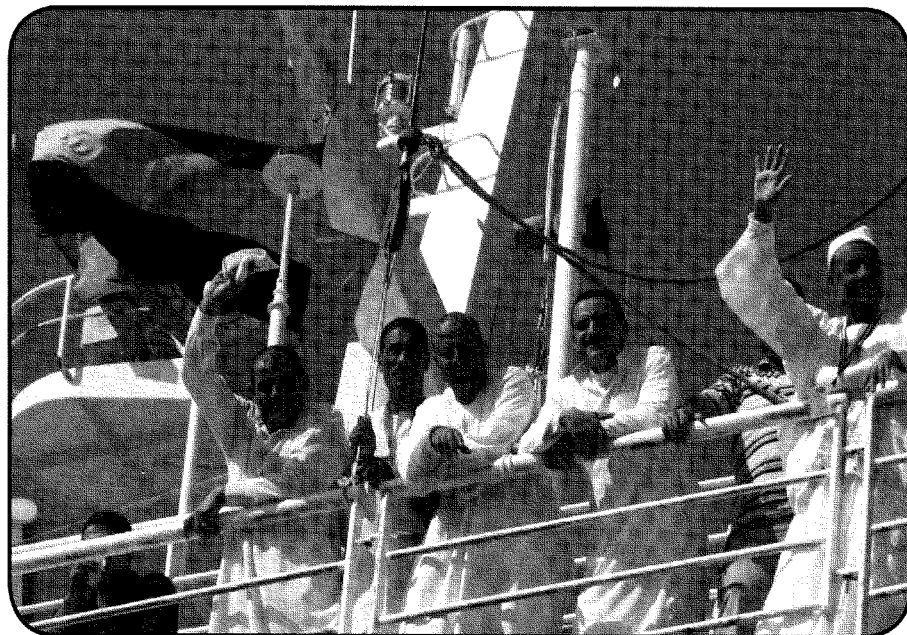
۱. معادل ۶۷/۸٪ آنها به طور متوسط مبلغ ۹۱ جنیه بابت حمل و نقل درون و برون شهری جهت عزیمت به محل سکونت خود هزینه کرده‌اند.
۲. معادل ۲۹/۴٪ آنها به طور متوسط مبلغ ۴۵ جنیه بابت هدایا و پذیرایی از مهمانان خود هزینه کرده‌اند.
۳. معادل ۱/۱٪ آنها به طور متوسط مبلغ ۱۶۹ جنیه بابت فیلمبرداری و گرفتن عکس از مراسم خود هزینه کرده‌اند.
۴. معادل ۷/۸٪ آنها به طور متوسط مبلغ ۱۹ جنیه بابت موارد متفرقه دیگری هزینه کرده‌اند.

چالش‌ها و تنش‌ها در روند اعزام حجاج مصری

تقسیم بندی حج مصر به سه دسته مختلف با شرایط و استانداردهای متفاوت از یکطرف و زیاد خواهی شرکت‌های گردشگری مصر و عدم بازدهی اقتصادی سهمیه روادید اختصاص یافته به تعداد قابل توجهی از شرکت‌های مزبور از طرفی دیگر، دردسرهایی برای دست اندر کاران حج مصر به وجود آورده است. شرکت‌های گردشگری اخیراً به دادگاه عالی قانون اساسی مصر شکایت کرده‌اند که طبق قوانین مصر کلیه فعالیت‌های گردشگری از جمله سیاحت دینی بر عهده شرکت‌های مجاز گردشگری است و دخالت وزارت کشور و وزارت تذاوین و امور اجتماعی در این زمینه غیر قانونی است. اتحادیه شرکت‌های گردشگری ادعا دارد که دادگاه مزبور نیز به نفع آنها حکم صادر کرده است ولی وزیر گردشگری اعلام داشته که این حکم توسط دادگاه مزبور صادر نشده بلکه توسط دادگاه عالی امور اداری صادر شده است.

شورای عالی حج مصر که در دوران حکومت مرسى تشکیل و مقرر شد در موسم حج سال

(۱۳۹۳/۱۴۳۵) کار خود را آغاز و مسئولیت کلیه امور حجاج مصر و مذاکره با مقامات وزارت حج عربستان را بر عهده گیرد. این شورا در مورد ادعای شرکت‌های گردشگری مصر اعلام داشته که مسئولیت اجرایی حج مصری‌ها باید به این شرکت‌ها موکول گردد و عملیات اجرایی حج به هیچ وجه به وزارت کشور یا وزارت تضامن و امور اجتماعی مربوط نیست. دو وزیر گردشگری و تضامن نیز نظر آن را تأیید کردند.

از دیگر چالش‌های حج مصر تأمین ارز مورد نیاز حجاج مصر است. شرکت‌های گردشگری مصر معمولاً ارز مورد نیاز خود را از محل درآمدهای ارزی تورهای ورودی و یا از بانک‌های مصری تأمین می‌کنند اما حجاج تضامنی و قرعه، ارز مورد نیازشان را از بانک مرکزی مصر تهیه می‌کنند تا قبل از سقوط رژیم مبارک به دلیل ثبات نسبی نرخ برابری ارز در مصر تأمین ارز حجاج با مشکل چندانی مواجه نبود ولیکن با تزلزل اقتصاد مصر پس از انقلاب به دلیل کاهش درآمدهای ارزی حاصل از تورهای ورودی و آشفتنگی سیاسی در آن کشور که منجر به رکود اقتصادی در آن گردید، بازار ارز مصر دچار نوسانات شدید شد و به همین خاطر دولت مصر ناگزیر شد که ارز حجاج خود را از طریق اعمال سیستم هیدچنج (تبدیل غیر رسمی ارز) تأمین نماید.

منابع:

- گزارش مرکز «آمار، اطلاعات و پشتیبانی مراکز تصمیم‌گیری» وابسته به هیئت دولت (شواری وزیران مصر).
- سایت رسمی وزارت حج مصر www.moiegypt.eg.gor
- سایت طریق الاخبار www.akbarway.com
- سایت ثبت نام و اعلام نتایج قرعه کشی مصر وابسته به وزارت کشور مصر
- سایت سلطانه تورز
- سایت خبرگزاری اناضول
- سایت بوابه ال‌مکسب ۱۴ آوریل ۲۰۱۳ م.
- روزنامه مصری البوم السابع شماره منبع ۱۵ آوریل ۲۰۱۳ م.
- سایت egyptnews.net (مصاحبه با وزیر گردشگری مصر در تاریخ ۲۴/۴/۲۰۱۳ م)
- روزنامه الدستور مورخ ۲۳ آوریل ۲۰۱۳ مصاحبه مطبوعاتی وزیر گردشگری مصر
- روزنامه عکاظ مورخ ۱۹/۱۰/۱۴۳۴ ه. ق.
- خبرگزاری الشرق الاوسط با سر‌تیب العطار مدیر کل امور اداری وزارت کشور مصر در تاریخ ۴/۴/۲۰۱۲ م.
- سخنرانی شیخ سید عسکر رئیس کمیسیون امور مذهبی پارلمان مصر در جلسه مربوط به بررسی وضعیت حجاج مصری در موسم حج ۱۴۳۲ ق.
- کتاب «رحلة الحج من مصر قبل ۱۰۰ عام»
- کتاب «محرورون من الحج» نوشته دکتر علی جمعه مفتی سابق جمهوری عربی مصر
- مجموعه مصاحبه‌های رئیس هیئت حج مصری مذاکره‌کننده با مقامات سعودی که هر ساله پس از امضای توافقنامه دو جانبه تدابیر حج با مطبوعات سعودی صورت می‌گیرد.
- مصاحبه دکتر احمد البرعی وزیر تضامن اجتماعی مصر با مطبوعات آن کشور در سال ۲۰۱۲ م.
- مصاحبه مدیر مؤسسه حج و عمره انجمن‌ها و تشکل‌های مردمی مصر با مطبوعات آن کشور در مورد حج سال ۲۰۱۲ م.
- مصاحبه مطبوعاتی مدیر عامل شرکت هواپیمایی مصر در ماه شوال ۱۴۳۳ ق.
- مجموعه مصاحبه‌های نگارنده این جزوه با مسئولین حج ستاد حج مصر در عربستان در سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۵ ش.

